

ГОДОВОЙ ОТЧЕТ

Об основных результатах научных исследований и научно-организационной деятельности 2024г. Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА

1. Основные результаты деятельности ШЦАИ НАН РА за 2024г. следующие:

В рамках научной темы «Археологические и историко-культурные исследования Ширака-3» (рук. к.ист.н. Армен Айрапетян).

а. Продолжились раскопки на территории крепости-поселения бронзово-железного века Джрадзора. Основные работы были сосредоточены вокруг вершины холма, несущей крепость. На месте раскопок размером 11х11 м было открыто строение с северной ориентацией размером 8,20х8,30 м, расположенное на скалистом основании холма, вход в который с юга. Из стен местами сохранились 1-4 ряда камней. Камни из туфа, иногда из базальта установлены на обработанной скальной породе. В южной части, возле входа скальная порода обработана в качестве цоколя. В насыпи на сооружении обнаружены фрагменты, принадлежащие последнему, а также камень с изображением креста, камень притолока и другие предметы. Раскопанный материал позволяет предположить, что сооружение в средние века повторно использовалось. Раскапываемое четырехугольное сооружение имеет внутренние размеры 5,5х5,5 м и близко по строению с культовыми сооружениями Урарту. Подобные четырехугольные постройки известны в урартских памятниках Армении (Арин Берд, Кармир Блур, Аргиштихинили), которые в письменных урартских источниках известны под названием *susi* и были посвящены главному богу урартского пантеона Халду. На месте раскопок западная часть ограждающей стены, опоясывающей вершину конического холма, также была очищена от камней. Был открыт вход, ведущий к вершине, с балками и башнями с полукруглым основанием. Судя по всему, стена была построена в железном веке, затем в средние века претерпевала регулярные изменения.

б. Изучен термин «лулуанские племена», упомянутый в надписи, оставленной Аргишти А в честь обоснования Эребуни. Путем этимологии имен собственных установлено, что Аргишти таким образом называл жителей областей от Араратской долины до долины Агстева современной Армении, и то, что «Лулу» является пренебрежительной формой, описывающей варвара. Своей надписью, король показывает отсталость рыболовства-рыбоводства и культа рыболовцев по сравнению с более развитым урартским хозяйством земледелия и культом антропоморфных богов.

в. Всестороннее изучение деятельности и наследия знаменитых армянских ашугских центров было продолжено углубленным и общим анализом стилистических, типологических и местных особенностей творчества отдельных ашугов. На примере Александрополя представлены исторические предпосылки формирования трупнической (цеховой) традиции в армянском ашугском искусстве. Исходя из сосуществования наследственности и перевоплощений традиций были рассмотрены их историко-культурные основы в средневековом ашугском искусстве.

2. Основные результаты по базовому финансированию в 2024 году.

ШЦАИ НАН РА за 2024г. продолжил осуществление научной темы «Археологические и историко-культурные исследования Ширака-3» (рук. к.ист.н. А. Айрапетян).

По археологии – с целью обнаружения новых памятников, оцифровки и сбора наземного материала, а также с целью проведения мониторинга ранее обнаруженных памятников были проведены геологоразведочные работы в административных районах Ашоцка и Амасии Ширакского марза – в районе верхнего течения Ахуряна, в бассейне озера Арпа, на южных, западных и юго-восточных склонах Ачкасара, в долине Бавра, а также вдоль автодороги Арташен-Ташир. В результате разведочных работ были уточнены, сфотографированы и поставлены на учет как известные памятники так и новые: курганы и пещеры в административных районах общин Джардзор, Арташен, Хохмик и Капс. Параллельно продолжилось изучение фортификационной системы Ашоцкого плато. Оцифрованы и смоделированы около двух десятков крепостей.

По историографии – путем этимологии имен собственных доказано, что имя земли (страны) Даяэни (Диаухи), упоминаемое в ассирийских клинописях, имеет индоевропейское-армянское происхождение. Армянское происхождение имеют и имена правителей Даяэни – **Сиени** и **Асия**. Sieni отражало поклонение осине, а Asia – ясени. Под ними понимались предметные проявления мифологической связи «древо»–«Древо жизни»–«царь». Продолжено историко-демографическое исследование исторического района Тайк, в частности истории армянских католических поселений XVI-XIX вв. Работа продолжилась по направлению изучения социально-экономической жизни Александропольского уезда второй половины XIX в. В культурно-образовательной сфере Александропольского уезда изучена литературная деятельность А. Африкяна и П. Бебуряна. Отдельно исследованы бои при Олти, которые были охарактеризованы как начало турецко-армянской войны 1920 года.

По этнографии – были представлены традиционные и новые профессии женщин в первой половине 20 века в Ленинакане, были освещены их взаимосвязь и степень участия женщин в фабричном производстве, уточнены основные социально-поведенческие проявления их профессиональных групп и подгрупп. Продолжено исследование устного наследия Ширака. Выделены образцы эпического, лирического и афоризмного фольклора. Были затронуты фольклорные жанры, существующие в Гюмри. Продолжено изучение предпосылок старения населения Ширакского марза. Освещены последствия резкого увеличения абсолютной и относительной численности населения пенсионного возраста региона за последние 33 года.

По фольклористике – трехуровневым подходом: фольклор – ашугская песня – литературная колыбельная, продолжилось изучение колыбельных и частушек Ширака. Клятвы, встречающиеся в детских фольклорных текстах, также стали предметом отдельного рассмотрения.

По искусствоведению – продолжилось исследование типологических и стилистических особенностей жанра скорбных песен Ширака. С целью выявления художественных, структурных и выразительных особенностей собранного материала были проведены источниковедческие, фольклористические и музыковедческие работы. Средневековые армянские архитектурные школы Ани-Ширак и Тайк-Гугарк подверглись ком-

плексному архитектурному анализу в контексте каменной кладки главных церквей Ани и Тайка – Ошкванк. Они сыграли решающую роль в создании своих архитектурных школ и оказали огромное влияние на развитие традиционной армянской каменной кладки.

В 2024 г. в рамках программы осуществляемой в Центре опубликованы: монографии- «Тайк. Историко-архитектурное исследование: Часть Б (Арсиацпор)» (208 страниц), «Колыбельные в современных проявлениях традиционной музыки Ширака» (189 страниц), «Цеховая традиция в армянском ашугском искусстве» (186 страниц), «Рождение и воспитание детей в Шираке» (222 страницы); сборники статей - «Научные труды» 1-ый (224 страницы) и 2-ой (230 страниц) праки 27-ого тома, «Арменоведческие чтения» 1-ый (143 страницы) и 2-ой (226 страниц) праки, «Тайк на перекрестках истории» (286 страниц), «Этнографические и фольклористические чтения» (186 страниц), «Проблемы армянской традиционной музыки» (168 страниц); 59 научных статей (13 за рубежом) и 47 докладов конференций (11 за рубежом). Проведены: 4-я республиканская конференция «Этнографические и фольклористические чтения» (14 участников) и 4-я республиканская конференция «Апиняновские чтения: «Современные проблемы традиционной музыки» (20 участников), 4 раскопки древних памятников, 12 этнографических исследовательских экспедиций и 25 семинаров. При поддержке Всеармянского фонда, финансирующего арменоведческие исследования, 28-30 сентября была организована международная конференция «Исторический Тайк на перекрестках истории (историко-культурные сопоставления)» (30 участников, 4 из-за рубежа); 1-8 июля - «Вторая международная летняя школа юных археологов» (12 участников, 6 из-за рубежа), 15-21 июля – летняя школа «Архитектура Ширака с древнего периода по наши дни» (18 участников). В отчетном году действовали страница Facebook, трехязычный сайт Центра с подробной информацией о научной организационной и издательской деятельности. /www.shirak_center.sci.am/ и двуязычный сайт журнала «Научные труды» ШЦАИ НАН РА /www.shiraksciworks.sci.am/.

Директор ШЦАИ к.ист.н.

А. Айрапетян

Научный секретарь к.ист.н.

А. Акопов

3. Основные результаты по тематическому финансированию в 2024 году.

В отчетном году в результате конкурса научных тем, в рамках тематического финансирования «Научной и нацнотехнческой деятельности» комитета науки МОНКС РА, в Центре осуществляются две темы.

а. «Тайк в IX-XI веках (историко-архитектурное исследование)».

б. «Армянское ашугское искусство в историко-критическом свете».

С октября 2022 г. в рамках программы «Программа поддержки исследований молодых научных работников - 2022» реализуется еще одна тема «**Детский фольклор Ширака**».

а. «Тайк в IX-XI веках (историко-архитектурное исследование)», (рук. к.и.н. А. Акопов) в отчетном году с тематическим финансированием программы была организована научная экспедиция на территории Республики Турция, где были документированы, сфотографированы и подвергнуты историко-архитектурному анализу более 100 известных, малоизвестных и неизвестных историко-культурных памятников, созданных армянами католиками, апостольскими, халкидонитами армянами: крепости, замки, церкви, монастыри, часовни, мосты, источники, литографические памятники, здания гражданского значения и т.п. В рамках темы участниками организована и проведена международная конференция «Исторический Тайк на перекрестках истории (историко-культурные сопоставления)» (28-30 сентября 2024 г.). Проведенные работы обобщены в 5 научных статьях (в том числе одна представлена в 16-м томе сборника «**Proceedings in Archaeology and History of Ancient and Medieval Black Sea Region**» в SJR Q1 quartile), в 4 докладах международных конференций, одним сборником статей, одной коллективной монографией «Тайк: Историко-архитектурное исследование: Часть Б (Арсиацпор)» и 3 научных семинара.

б. В рамках тематического финансирования программы «**Армянское ашугское искусство в историко-критическом свете**» (рук. к. искусствоведения А. Арутюнян), в отчетном году основные результаты темы были подведены в двух монографиях «Цеховая традиция в армянском ашугском искусстве» и «Колыбельные в современных проявлениях традиционной музыки Ширака», 10 докладов и 6 научных семинаров. Опубликовано 14 статьи в различных научных периодических изданиях, издаваемых как в Армении, так и за рубежом. К публикации представлены еще две статьи: **Знаменитые армянские ашугские центры** (“Folk life-journal of ethnological studies” SJR Q1) и **Профессиональные характеристики армянского ашугского искусства** (“Journal of folklore research” SJR Q2) В качестве научного новшества рассмотрена деятельность гусанских братств, особенно в период развитого феодализма, что впоследствии преобразовалось в ашугские цехи.

в. В заключительном году реализации темы «**Детский фольклор Ширака**» (рук. к. филол. н. А. Матикян) руководитель темы А. Матикян с 18 июля по 5 августа была командирована в США (штат Висконсин, город Милуоки) для совместной работы с зарубежным коллегой по программе – профессором С. Броннером. 7-9 октября А. Матикян приняла участие в состоявшейся в Вене международной конференции посвященной Комитасу, представив доклад «**Composition Mechanisms of Lullabies in the Modern Musical Folklore of Shirak**».

В 2024 году вышла в свет монография под названием «Рождение и воспитание детей в Шираке». Книга имеет емкое предисловие, заключение (на армянском и английском языках), словарь детской речи, приложение с текстовыми и нотными образцами ширакских колыбельных. Опубликовано работа «Колыбельные в современных проявлениях традиционной музыки Ширака» в соавторстве с А. Арутюняном. Издателем книги является Институт современного искусства «АІСА-Армения», имеющий Web of Science, Book Citation Index. Издано также методическое пособие под названием «Современное использование детского фольклора в Шираке» (Эльдорадо, 2024). В отчетном году группа приняла участие в 1 международной конференции и опубликовала 1 научную статью.

Директор ШЦАИ

А. Айрапетян

Научный секретарь

А. Акопов

4. –

5. Список публикаций на 2024г.

Монографии, сборники

1. ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» հոդվածների պարբերական ժողովածու, հտ. 1 (27), Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 224 էջ:
2. ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ» հոդվածների պարբերական ժողովածու, հտ. 2 (27), Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 230 էջ:
3. «Տայքը պատմության խաչուղիներում», հոդվածների ժողովածու, Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 286 էջ:
4. Նահատակյան Դ.Ս., Ակոպով Ա.Ա., Հայրապետյան Ա.Ս., Տայք. Պատմաճարտարապետական ուսումնասիրություն: Մաս Բ (Արսյացփոր): Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 208 էջ:
5. Մատիկյան Հ.Հ., Հարությունյան Հ.Գ., Օրորոցային երգերը Շիրակի ավանդական երաժշտության արդի դրսևորումներում, Ե., ԱԻԿԱ-Արմենիա, Ժամանակակից արվեստի ինստիտուտ հրատ., 2024, 189 էջ:
6. Հայ ավանդական երաժշտության խնդիրներ: Հոդվածների և նյութերի ժողովածու, Կազմ.՝ Հ.Հ. Հարությունյան, Ե., ԵԳԵԱ հրատ., 2024, 168 էջ:
7. Հարությունյան Հ.Հ., Համբարային ավանդույթը հայ աշուղական արվեստում, Ե., «ԵԳԵԱ» հրատ., 2024, 186 էջ:
8. «Հայագիտական ընթերցումներ», հոդվածների ժողովածու, մաս 1, Ազգագրություն-բանագիտություն, Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 143 էջ:
9. «Հայագիտական ընթերցումներ», հոդվածների ժողովածու, մաս 2, Երաժշտագիտություն, Գյումրի, ՇՀՀԿ հրատ., 2024, 226 էջ:
10. Մատիկյան Հ.Հ., Շիրակի տղաբերք և մանկատաճություն, Գյումրի, Էլդորադո, 2024, 222 էջ:
11. Մանկական բանահյուսության արդի կենցաղավարումը Շիրակում: Մեթոդական ձեռնարկ, Կազմ.՝ Մատիկյան Հ.Հ., Մելիքսեթյան Ա., Նիկողոսյան Շ., Թումասյան Գ., Գյումրի, Էլդորադո, 2024, 120 էջ:

Статьи опубликованы в рецензируемых журналах и в сборниках материалов конференций

1. Այվազյան Գ.Ս., Ալեքսանդրապոլի գրական կյանքի անձանոթ էջերը. Ալեքսանդր Ափրիկյան, Москва, "Интернаука": электронный научный журнал, № 42(359), 2024, с. 49-51.
2. Այվազյան Գ.Ս., Ալեքսանդրապոլի գրական կյանքի անձանոթ էջերը. Պետրոս Բերրոյան, Москва, Инновационные подходы в современной науке, № 22 (178), 2024, с.171-182.

3. Այվազյան Գ.Ս., Մեր մասին. Մուշեղ Նարյան, Madrid, "XLIX International Multidisciplinary Conference "Prospects and Key Tendencies of Science in Contemporary World", "Proceedings of the Conference (November, 2024)", 2024, pp. 22-25.
4. Ավագյան Ի.Է., Աշակերտների ներգրավումը Ալեքսանդրապոլում կազմակերպվող ծառատունկերին որպես կրթական գործընթացի բաղադրիչ, «Թիֆլիսի Ներսիսյան դպրոցը և նրա դերը Կովկասի կրթական կյանքում» միջազգային գիտաժողով նվիրված՝ Ներսիսյան դպրոցի ստեղծման 200-ամյակին: Նյութերի ժողովածու: Ե., Խ. Աբովյանի անվան պետական մանկավարժական համալսարան, 2024, էջ 233-241:
5. Ավետիսյան Հ.Գ., Բոբոխյան Ա.Ա., Գնունի Ա.Վ., **Մկրտչյան Լ.Ա.**, Սարգսյան Գ.Մ., Մշակութային այլափոխումների խնդիրն Արաքս գետի ձախափնյա շրջաններում մ.թ.ա. I հազ. երկրորդ քառորդում, Ե., Մեծամորյան ընթերցումներ, գիտական հոդվածների ժողովածու II, 2024, էջ 68-95:
6. Ավետիսյան Հ.Գ., Գնունի Ա.Վ., **Մկրտչյան Լ.Ա.**, Սարգսյան Գ.Մ., Ծիսապաշտամունքային համալիրները ոռոգման համակարգի համատեքստում, Ջրագրագործման մշակույթը Հայաստանում հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը, Ե., ԱԻԿԱ-Արմենիա, ժամանակակից արվեստի ինստիտուտ հրատ., 2024, էջ 61-73:
7. Բազեյան Կ.Ռ., Իգական սեռի մասնագիտական կրթության դրվածքը հայոց մեջ 19-րդ դարի վերջին - 20-րդ դարասկզբին, Ներսիսյան դպրոցի ստեղծման 200-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Ե., Խ. Աբովյանի անվան պետական մանկավարժական համալսարան, 2024, էջ 242-252:
8. Գալստյան Հ.Հ., Շիրակի ջրանցքի կառուցման նշանակությունը և դրա արտացոլումը բանահյուսության մեջ, «Ջրագրագործման մշակույթը Հայաստանում հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը», (խմբ.՝ Բոբոխյան Ա.Ա., Հովսեփյան Ռ.Ա.), Ե., ԱԻԿԱ-Արմենիա, ժամանակակից արվեստի ինստիտուտ հրատ., 2024, էջ 248-260:
9. Հայրապետյան Ս., Գրախոսություն - «Լ.Մ. Խաչատրյան - «Հին հայերենի քերականական համակարգի տիպաբանությունը», Ե., «Բանբեր Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանի», հտ. 1 (68), 2024, էջ 262-268:
10. Հարությունյան Հ.Հ., Աշուղ Խայաթը և Ալեքսանդրապոլի աշուղական համքարությունը, Ե., Կոմիտաս թանգարան ինստիտուտի տարեգիրք, հ. 9, 2024, էջ 68-82:
11. Մկրտչյան Լ.Ա., Սարգսյան Գ.Մ., Միջնադարյան ամրոցների ջրահավաք պահեստարանները, «Ջրագրագործման մշակույթը Հայաստանում հնագույն ժամանակներից մինչև մեր օրերը», (խմբ.՝ Բոբոխյան Ա.Ա., Հովսեփյան Ռ.Ա.), Ե., ԱԻԿԱ-Արմենիա, ժամանակակից արվեստի ինստիտուտ հրատ., 2024, էջ 153-165:
12. Պետրոսյան Ս.Գ., Խորենացիական Հայկակի և նրա հակառակորդի հավանական նախատիպերի շուրջ, Ե., «Վէմ» հանդես, 3 (87), 2024, էջ 34-56:
13. Սահակյան Կ.Ա. Հովհաննիսյան Ռ.Պ., Երազային պատկերի կառուցման խոսքային հյուսվածքը (1988 թ. երկրաշարժին Գյումրիում գրառված նյութերի հիման վրա), Ե., Հայոց լեզվի ուսումնասիրության և ուսուցման արդի խնդիրներ. Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, 2024, էջ 132-144:

14. Սահակյան Կ.Ա., Ժողովրդական մտածողությունը որպես էթնիկական վարքի կարգավորման հոգեբանական գործիք, Գյումրի, ՇՊՀ «Գիտական տեղեկագիր», թիվ 1, պրակ Բ, 2024, էջ 89-98:
15. **Սահակյան Կ.Ա.**, Չափանյան Ա.Հ., «Մասնագիտական կողմնորոշման հոգեբանական առանձնահատկություններն ավագ դպրոցում», Գյումրի, ՇՊՀ հիմնադրման 90-ամյակին նվիրված հանրապետական ուսանողական գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 2024, էջ 203-210:
16. **Սահակյան Կ.Ա.**, Պապիկյան Վ.Մ. Թումասյան Կ.Լ., ՆԼԾ. մարդու վրա հոգեբանական ներգործության մեթոդներ, Գյումրի, ՇՊՀ «Գիտական տեղեկագիր», թիվ 1, պրակ Բ, 2024, էջ 99-111:
17. Վարդանյան Բ.Վ., «Հնագիտություն» առարկայի դասավանդման խնդիրները մարզային բուհերում՝ Վանաձորի պետական համալսարանի օրինակով, Վանաձոր, ՎՊՀ «Գիտական տեղեկագիր», Հումանիտար և հասարակական գիտություններ, հտ. 1, 2024, էջ 162-171:
18. Авагян И.Э., Оганнисян А.Г., Оганнисян Г.А., О закрытии «дома терпимости» в городе Александрополе по архивным материалам в начале XX века, Десятые Всероссийские (с международным участием) историко-этнографические чтения, посвященные памяти профессора Магомедова Р.М., приуроченных к 50-летию кафедры Истории России и 60-летию исторического факультета Дагестанского государственного университета 13 октября 2023 г., Махачкала, 2023, с. 22-25.
19. **Այվաзян Գ.С.**, Российско-турецкие дружественные контакты на берегах реки Ахурян, Shawnee, Proceedings of the LXIII International Multidisciplinary Conference «Recent Scientific Investigation, 2024, p.22-25.
20. Базеян К.Р. Роль сельских мигрантов в процессе формирования городского населения города Гюмри, М., "Малые и средние города: история и современные проблемы. Этнографические очерки (К 100-летию М.Н. Шмелёвой)", Старый сад, 2024, с. 65-75.
21. Akopov A., Matikyan H., Hayrapetyan A. The Principality of Tayk in the context of the regional policy of the Byzantine Empire during the reign of Basil II. Ness Ziona, Israel, Proceedings in Archaeology and History of Ancient and Medieval Black Sea Region, N16, 2024, pp. 615-621.
22. Bazeyan K., Gender Stereotypes and their Overcoming through Education (Based on the Results of the Project Implemented in Armenia), Blagoevgrad, Bulgaria, Balkanistic Forum, Vol. 1/2024, pp.168-178.
23. Buzhilova A., Erlikh V., Fehren-Schmitz L., Gambashidze I., Kantorovich A. R., Kolesnichenko K. B., Lordkipanidze D., Magomedov R. G., Malek-Custodis K., Mariaschk D., Maslov V., Mkrtchyan L., Nagler A., Nashli H., Ochir M., Piotrovskiy Y., Saribekyan M., Sheremetev A., Stöllner Th., Judith Thomalsky, **Vardanyan B.**, Posth C., Krause J., War-

inner Ch., Hansen S., Haak W. The rise and transformation of Bronze Age pastoralists in the Caucasus, *Nature*, 30 October, 2024, pp 1-9.

24. Davtyan R., **Mkrtchyan L.**, Arnhold S., Erste archäologische Untersuchungen in Khanjyan (Armenien), *Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft* 156, 2024, 57-72.
25. Ghalichi, A., Reinhold, S., Rohrlach, A., Kalmykov A., Childebayeva A., He, Y., Aron F., Semerau L., Bastert-Lamprichs K., Belinskiy A., Berezina N., Berezin Y., Broomandk-hoshbacht N., Buzhilova A., Erlikh V., Fehren-Schmitz L., Gambashidze I., Kantovich A., Kolesnichenko K., Lordkipanidze D., Magomedov R., Malek-Custodis K., Mariaschk D., Maslov V., Mkrtchyan L., Nagler A., Nashli H., Ochir M., Piotrovskiy Y., Saribekyan M., Sheremetev A., Stöllner T., Thomalsky J., **Vardanyan B.**, Posth C., Krause J., Warinner C., Hansen S., Haak W., The rise and transformation of Bronze Age pastoralists in the Caucasus. *Nature* (2024).
26. Hayrapetyan A., Akopov A., Russian Peasants in Alexandropol District: Emergence, Organisation of Communal Life and Forms of Land Tenure (19th-early 20th century). Serbia, Novi Sad, ISTRAŽIVANJA: Journal of Historical researches. N 35, 2024, pp. 501-515.
27. **Vardanyan B.**, Poghosyan A., Saribekyan M., The Worship of Woman and the methods of her depiction in the Bronze and Iron Ages of Armenia, Mother Goddess: from Anahit to Mary, Yerevan, History Museum of Armenia, 2024, pp. 24-58.
28. Zarijian N., **Mkrtchyan L.**, **Vardanyan B.**, Food Patterns in The Bronze-Iron Age Archaeological Site Lernakert in Armenia: Results of Archeozoological Research. *History, Archeology and Ethnography of the Caucasus*, Vol. 20. N. 1, 2024, pp. 90-102.

Статьи опубликованы в периодическом сборнике статей «Научные труды» Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА, Гюмри, 2024, т. 1 (27), 224 стр.

1. Ակոպով Ա.Ա., Հայրապետյան Ա.Ս., Տայքը 11-15-րդ դարերում (պատմական ակնարկ), էջ 31-41:
2. Բազեյան Կ.Ռ., Մասնագիտություն և զբաղմունք ցույց տվող բառերը Շիրակի բարբառային բառարաններում, էջ 183-195:
3. Բոյաջյան Ա.Գ., Ավետիսյան Գ., ՀՀ սոցիալ-ժողովրդագրական խնդիրները և ազգային ինքնապահպանության հարցերը, էջ 207-217:
4. Հարությունյան Հ.Հ., Մատիկյան Հ.Հ., Օրորոցային երգերի մի քանի ոճական առանձնահատկությունները Շիրակի արդի բանահյուսության մեջ, էջ 160-175:
5. Մատիկյան Հ.Հ., Բանաձևային մտածողությունը Շիրակի մանկական բանահյուսական տեքստերում, էջ 176-182:
6. Պետրոսյան Լ.Ս., Մի պարերգի տեքստի պատմական և ծիսական բաղադրիչների մասին, էջ 152-159:
7. Պետրոսյան Ս.Գ., «Լուլու» ցեղերի և Ուազա երկրի բնույթի շուրջ, էջ 18-30:

8. Խաչատրյան Գ.Կ., Հայրապետյան Ա.Ա., Փավստոս Բուզանդից մինչև այսօր (Դարձվածաբանական միավորների քննություն), էջ 63-77:

**Статьи опубликованы в периодическом сборнике статей «Научные труды»
Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА, Гюмри, 2024, т. 2
(27), 230 стр.**

1. Բոյաջյան Ա.Գ., Շիրակի մարզի բնակչության աղքատության մակարդակը և զարգացման միտումները XXդ. վերջին XXI սկզբին, էջ 196-208:
2. Հայրապետյան Ա.Ա., Գիտական լրատու, էջ 209-223:
3. Հարությունյան Հ.Հ., Մատիկյան Հ.Հ., Հեղինակային օրորների յուրահատուկ դրսևորումների մասին, ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ», Գյումրի, 2024, 2 (28), էջ 124-140:
4. Հովհաննիսյան Ռ.Պ., Սահակյան Կ.Ա. Գյումրու բանավոր ժառանգության վերլուծության փորձ (1983-93 թթ. գրառված բանահյուսական նյութերի հիման վրա), էջ 141-158:
5. **Matikyan H.**, Ghrejyan L., Elements of Beliefs and Cult in the Oaths of Shirak (Interdisciplinary Study), p. 159-172.

**Статьи опубликованы в сборнике статей «Тайк на перекрестке истории»,
Гюмри, 2024, 286 стр.**

1. Ադամյան Ս.Խ., **Նահատակյան Դ.Ս., Ակոպով Ա.Ա.**, Պատմական Տայք նահանգի Արսյացփոր գավառի նորահայտ վիմագրական նյութի վերլուծությունը, էջ 128-142:
2. Ալեքսանյան Կ.Վ., Թուրք-հայկական պատերազմի առաջին փուլը (1920թ. հունիս-հոկտեմբեր), էջ 174-191:
3. Ակոպով Ա.Ա., Նահատակյան Դ.Ս., Հայրապետյան Ա.Ա., Խոտորջուրի պատմաճարտարապետական հուշարձանների տեղագրության և արդի վիճակի շուրջ, էջ 102-113:
4. Ավագյան Ի.Է., Պատմական Տայքը ուրարտական սկզբնաղբյուրներում, էջ 22-32:
5. Բազեյան Կ.Ռ., Տայքի հայերի զբաղմունքների շուրջ, էջ 143-158:
6. Գրիգորյան Ա.Հ., Գրիգորյան Ա.Ա., **Նահատակյան Դ.Ս.**, Պատմական Տայքի Արսյացփոր և Ոքաղե գավառների ավանդական բնակելի տների և համալիրների ճարտարապետական առանձնահատկությունները և զուգահեռները, էջ 93-101:
7. Հովհաննիսյան Ռ.Պ., Սահակյան Կ.Ա. Շիրակյան ուտեստը՝ ավանդական կենցաղի կարևոր բաղկացուցիչ, էջ 256-271:
8. Մատիկյան Հ.Հ., Պատմական օրորը որպես վերարտադրվող ժանր (Տայքի և Շիրակի օրորների քննություն), էջ 205-211:
9. Մկրտչյան Լ.Ա., Արևմտյան Շիրակի ամրաշինական համակարգը II-I հազարամյակում. քարտեզագրում և թվայնացում, էջ 212-221:

10. Նահատակյան Դ.Ս., Ակոպով Ա.Ա., Բնակավայրաշինական հիմնական սկզբունքները Տայքում, էջ 114-127:
11. Պետրոսյան Ս.Գ., Դայաենի երկրի արքայանունների շուրջ, էջ 7-21:

Статьи опубликованы в периодическом сборнике статей «Арменоведческие чтения» Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА, Гюмри, 2024, часть 1, Этнография-Фольклор, 142 стр.

1. Բազեյան Կ.Ռ., Լենինականի կանանց նոր մասնագիտությունները հանրային արտադրության մեջ 1920-1940-ական թթ., էջ 6-23:
2. Հարությունյան Հ.Հ., Լենինականի քաղաքային ժողովրդական երգը երաժշտագետ Հ. Ափինյանի գրառումներում, էջ 23-37:

Статьи опубликованы в периодическом сборнике статей «Арменоведческие чтения» Ширакского центра арменоведческих исследований НАН РА, Гюмри, 2024, часть 2, Музыковедение, 170 стр.

1. Ասատրյան Ա.Հ., Գեորգի Տիգրանովը Ա. Խաչատրյանի բալետներում հումանիստական գաղափարների արտահայտման մասին, էջ 156-164:
2. Հարությունյան Հ.Հ., Հայ միջնադարյան գուսանական արվեստի մի քանի բնորոշիչների շուրջ, էջ 73-89:
3. Մատիկյան Հ.Հ., Մոկսի հարսանեկան երգերի բնութագիրը Հովսեփ Օրբելու գրառումների համապատկերում, էջ 146-154:
4. Պետրոսյան Լ.Ս., «Երի, երի յանդըմ» ժողովրդական երգի սոցիալ-տնտեսական հենքի մասին, էջ 118-129:
5. Սահակյան Կ.Ա., Հովհաննիսյան Ռ.Պ., «Դատարկված բնի» համախտանիշ ունեցող ընտանիքներ (էթնոհոգեբանական ուսումնասիրություն), էջ 165-184:

Директор ШЦАИ к.ист.н.

А. Айрапетян

Научный секретарь к.ист.н.

А. Акопов

